

УДК 821.161.2.09:929

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10\(38\)-751-761](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10(38)-751-761)

Шевченко Світлана Миколаївна кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу історії та філософії освіти, Інститут педагогіки, Національна академія педагогічних наук України, вул. Січових Стрільців, 52Д, м. Київ, 04053, <https://orcid.org/0000-0002-0432-8893>

АКТУАЛІЗАЦІЯ ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНЬОЇ КОНЦЕПЦІЇ Ю. ФЕДЬКОВИЧА ТА С. ВАСИЛЬЧЕНКА В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто та актуалізовано філософсько-освітні концепції Юрія Федьковича та Степана Васильченка, їх значення для сучасної системи освіти.

Визначено, що філософське осмислення проблем освіти Юрія Федьковича та Степана Васильченка ґрунтувалося на вагомих здобутках філософської та педагогічної думки попередніх періодів. Тоді освітній процес розглядався як аспект людського буття, який в силу великого державного значення, перебував під патронатом князівської влади, котра почала вводити шкільну освіту. Створювалися й осередки православної церковної освіти, у яких важлива роль відводилася самоосвіті. Водночас, існування в умовах постійної зовнішньої загрози (сурова «школа життя») накладало свій відбиток на головні завдання освіти та самоосвіти: вони були зорієнтовані на пріоритет землі, працю хлібороба. Виявлено, що творча спадщина Юрія Федьковича була різноманітною: поезії, проза, драматичні твори, казки і перекази, а сама проза налічує понад 60 повістей, новел та оповідань. Вони спрямовані на прищеплення людяності й доброти, перейняті українським національним духом. У них заклик як гартувати волю й характер. Письменник служив українській національній ідеї, вбачав у ній єдину мету. Його просвітницька діяльність була спрямована на збагачення культури і освіти українського народу. Традиційна українська родина у педагогічній системі Ю. Федьковича була найвищою вихователькою підростаючих поколінь. Він стверджував, що батьківсько-материнську педагогіку нічим і ніким замінити не можна, тим паче доброзичливі стосунки між батьками і дітьми, братами і сестрами, родичами й свояками – найкращий засіб плекання високої духовності й гуманізму, національного духу, характеру, свідомості, психології і патріотизму.

Встановлено, що Степан Васильченко відомий українському читачеві як прозаїк, драматург, літературний критик і перекладач. Його поетологічна

система драматургії формувалася в переломний для української літератури і театру період, коли змінювалося розуміння ролі театру, з'являлися нові теми та естетичні концепції, які зумовлювали значною мірою своєрідність жанрово-композиційних форм та образної палітри драматичного твору. Більшість творів Степана Васильченка повернулася із забуття, проте вони й досі залишаються належно не поцінованими та недостатньо дослідженими. Степан Васильченко йшов до формування національних версій в українських реаліях, до переусвідомлення параметрів рідної культури, шукаючи творчі засоби, адекватні до нових культурних викликів. Для з'ясування провідної конструктивної естетичної ідеї драматурга його доробок можна розглядати на різних рівнях, залежно від поставленої дослідником мети – наприклад, розкриття традицій української драми як у формі, так і у сфері ідей, проблем, змісту, існування її в контексті світової театральної культури. Драма як літературний рід зазвичай не передбачає місця для авторських характеристик (окрім ремарок) і прямого аналізу того, що відбувається на сцені, маючи за естетичний предмет емоційно-вольові реакції дійової особи, що втілюються в словесній формі й фізичних діях. Казано, що однією з провідних тем творчості Васильченка було життя народних учителів, в яких викривав незадовільний стан освіти в Україні, відсталість народної школи, тяжке правове та матеріально-побутове становище вчителів початкових шкіл.

Встановлено, що в творчому доробку Юрія Федьковича та Степана Васильченка репрезентована філософсько-педагогічна концепція, що постає результатом філософського осмислення освіти як особливого виміру людського буття. Здійснена реконструкція концепції Юрія Федьковича та Степана Васильченка надає педагогічному мисленню характеру синтетичності та дозволяє йому узгодити у філософських теоріях виховання й освіти важко сумісні принципи відповідності педагогічних впливів етичним ідеалам, людській природі та національній культурі. Основними ідеями філософії освіти цих мислителів є виховання гармонійної особистості через глибоке сприйняття рідної культури, яка знаходить вираження у мові, діалозі з світом та сімейному вихованні. Їх актуальність формування національно-культурної ідентичності обумовлена необхідністю досягнення й засвоєння національно-культурних цінностей українського народу, історичної пам'яті, збереження національної автентичності та традицій. Виявлено, що найважливішими в цьому плані виступає питання збереження в умовах глобалізації національної соціокультурної ідентичності, концентрованим виразником якої виступає національна освіта. Доведено, що в сучасних умовах реформування системи освіти в Україні, при пошуках базових принципів національної освіти, варто звернутись до вітчизняної спадщини – доробку відомих мислителів минулого, що вивчали питання змісту, ролі та значущості освіти у житті суспільства, зокрема, у житті української спільноти.

Ключові слова: особистість, сім'я, освіта, виховання, національно-культурна ідентичність гармонізації, національні традиції, культура, вітчизняна спадщина, погляди Юрія Федьковича та Степана Васильченка.

Shevchenko Svitlana Mykolaivna Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher of the Department of History and Philosophy of Education, Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 52D Sichovykh Striltsiv St., Kyiv, 04053, <https://orcid.org/0000-0002-0432-8893>

АКТУАЛІЗАЦІЯ ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНЬОЇ КОНЦЕПЦІЇ Ю. ФЕДЬКОВИЧА ТА С. ВАСИЛЬЧЕНКА В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Abstract. The article examines and updates the philosophical and educational concepts of Yury Fedkovich and Stepan Vasylchenko, their significance for the modern education system.

It was determined that the philosophical understanding of the problems of education of Yury Fedkovich and Stepan Vasylchenko was based on the significant achievements of philosophical and pedagogical thought of previous periods. At that time, the educational process was considered as an aspect of human existence, which, due to its great state importance, was under the patronage of the princely authorities, which began to introduce school education. Centers of Orthodox Church education were also created, in which self-education played an important role. At the same time, existence in the conditions of a constant external threat (harsh "school of life") left its mark on the main tasks of education and self-education: they were oriented to the priority of the land, the work of the farmer. It was found that the creative heritage of Yuriy Fedkovich was diverse: poetry, prose, dramatic works, fairy tales and tales, and the prose itself includes more than 60 novels, short stories and short stories. They are aimed at instilling humanity and kindness, adopted by the Ukrainian national spirit. They have a call on how to temper the will and character. The writer served the Ukrainian national idea, saw in it a single goal. His educational activity was aimed at enriching the culture and education of the Ukrainian people. The traditional Ukrainian family in Yu. Fedkovich's pedagogical system was the highest educator of the younger generations. He claimed that parental pedagogy cannot be replaced by anything and anyone, especially friendly relations between parents and children, brothers and sisters, relatives and in-laws - the best means of nurturing high spirituality and humanism, national spirit, character, consciousness, psychology and patriotism.

It has been established that Stepan Vasylchenko is known to Ukrainian readers as a novelist, playwright, literary critic and translator. His poetic system of drama was formed during a turning point for Ukrainian literature and theater, when the

understanding of the role of the theater changed, new themes and aesthetic concepts appeared, which determined to a large extent the originality of the genre-compositional forms and the figurative palette of the dramatic work. Most of Stepan Vasylchenko's works have returned from oblivion, but they still remain underappreciated and understudied. Stepan Vasylchenko went to the formation of national versions in Ukrainian realities, to the re-awareness of the parameters of native culture, looking for creative means adequate to new cultural challenges. In order to clarify the leading constructive aesthetic idea of the playwright, his works can be considered at different levels, depending on the goal set by the researcher - for example, revealing the traditions of Ukrainian drama both in form and in the sphere of ideas, problems, content, its existence in the context of world theater culture. Drama as a literary genre usually does not provide a place for authorial characteristics (except remarks) and direct analysis of what is happening on the stage, having as an aesthetic object the emotional and volitional reactions of the protagonist, embodied in verbal form and physical actions. It is said that one of the leading themes of Vasylchenko's work was the life of national teachers, in which he exposed the unsatisfactory state of education in Ukraine, the backwardness of national schools, and the difficult legal and financial situation of primary school teachers.

It has been established that the creative work of Yury Fedkovich and Stepan Vasylchenko represents a philosophical and pedagogical concept that is the result of a philosophical understanding of education as a special dimension of human existence. The reconstruction of the concept of Yury Fedkovich and Stepan Vasylchenko gives pedagogical thinking the character of syntheticity and allows it to reconcile in the philosophical theories of upbringing and education the hardly compatible principles of the correspondence of pedagogical influences to ethical ideals, human nature and national culture. The main ideas of the philosophy of education of these thinkers are the education of a harmonious personality through a deep perception of native culture, which finds expression in language, dialogue with the world, and family education. Their relevance in the formation of national and cultural identity is determined by the need to understand and assimilate the national and cultural values of the Ukrainian people, historical memory, preservation of national authenticity and traditions. It was revealed that the most important issue in this regard is the preservation of the national socio-cultural identity in the conditions of globalization, the concentrated expression of which is national education. It has been proven that in the modern conditions of reforming the education system in Ukraine, when searching for the basic principles of national education, it is worth turning to the national heritage - the work of famous thinkers of the past who studied the content, role and significance of education in the life of society, in particular, in the life of the Ukrainian community.

Keywords: personality, family, education, upbringing, national-cultural identity, harmonization, national traditions, culture, national heritage, views of Yury Fedkovich and Stepan Vasylchenko.

Постановка проблеми. В сучасних умовах реформування системи освіти в Україні, при пошуках базових принципів національної освіти, варто звернутись до вітчизняної спадщини митців, зокрема Юрія Федьковича та Степана Васильченка – доробку відомих мислителів минулого, що вивчали питання змісту, ролі та значущості освіти у житті українського суспільства. Реконструюючи минуле, людина узгоджує своє бачення з правилами і нормами сучасності, орієнтується на зрозумілі й звичні їй цінності та ідеали суспільного життя. Особливості осмислення генезису українського народу у філософії освіти Юрія Федьковича та Степана Васильченка, яка була підпорядкована осмисленню особливості розвитку українського народу в контексті його історії, мови, освіти, ментальності й духовності набуває зараз особливого значення. Реалізація цих завдань сприяла самоусвідомленню й відстоюванню українських інтересів у широкому буттєвому діапазоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській літературі перехідний період між XIX і XX ст. характеризується не лише синтезом мистецького досвіду європейських народів, а й становленням ще не існуючих до того часу літературних орієнтирів і впровадженням їх до реальності. Кінець XIX – початок XX ст. як етап художнього поступу за рівнем національного самоусвідомлення літератури, здатності письменників самотужки розвивати власний талант, утворювати «школи» навколо схильних до експериментаторства новітніх творчих особистостей став важливою еволюційною ланкою формування подальшого українського літературного процесу. Модернізм виявив різнобічно обдарованих митців, які самореалізувалися за допомогою створення різних за естетичною цінністю зразків майстерної літератури, що відзначалася стильовим розмаїттям і неординарністю художнього мислення. Варто зазначити, що зміна одного художнього напрямку іншим не може відбуватися докорінно, оскільки зазвичай паралельно з новітніми тенденціями зберігаються канонічні традиції; це призводить до того, що 11 національні мистецькі явища набувають виразності. Початок XX ст. характеризується підвищеною стильовою та жанровою динамікою і вельми швидким формуванням нових естетичних моделей. Цей час є самодостатнім, багатим на таланти періодом, у якому актуалізуються обрання митцем свіжих об'єктів зображення, співвіднесення етичних і естетичних аспектів творчості, стійкості літературних традицій, опанування запозичених змістового та формального аспектів твору, перевага тих чи інших стильових тенденцій. Осягнення цієї ситуації значною мірою залежить від з'ясування пріоритетів у літературі цієї доби – літературно-фольклорних і літературно-міфологічних народних традицій чи їх нівелювання, специфіки національного художнього мислення, що завжди безпосередньо взаємодіє з типом художньої свідомості. Традиційною є історично зумовлена процесом культурного національного відродження і явищами інтеграції в інші культури «диспозиція єдиного фронту», яка постає каталізатором одночасного «пробудження» і «подолання» національної

свідомості, актуалізуючи як усталені категорії (пам'ять, етику тощо), так і новотворчі мистецькі процеси з підвищеною увагою до естетики.

Мета статті - аналіз та теоретична реконструкція філософсько-освітніх поглядів Юрія Федьковича та Степана Васильченка.

Виклад основного матеріалу. Філософське осмислення проблем освіти Юрія Федьковича та Степана Васильченка ґрунтувалося на вагомих здобутках філософської та педагогічної думки попередніх періодів. Тоді освітній процес розглядався як аспект людського буття, який в силу великого державного значення, перебував під патронатом князівської влади, котра почала вводити шкільну освіту. Створювалися й осередки православної церковної освіти, у яких важлива роль відводилася самоосвіті. Водночас, існування в умовах постійної зовнішньої загрози (сурова «школа життя») накладало свій відбиток на головні завдання освіти та самоосвіти: вони були зорієнтовані на пріоритет землі, працю хлібороба.

Творча спадщина Юрія Федьковича була різноманітною: поезії, проза, драматичні твори, казки і перекази, а сама прозова налічує понад 60 повістей, новел та оповідань. Серед них казки («Місяці-королі»), переробки творів братів Грімм («Гологорожечка»), Г.К. Андерсена («Підмінче») та ін. Вони спрямовані на прищеплення людяності й доброти, перейняті українським національним духом. У них заклик як гартувати волю й характер. Письменник служив українській національній ідеї, вбачав у ній єдину мету. Його просвітницька діяльність була спрямована на збагачення культури і освіти українського народу. Традиційна українська родина у педагогічній системі Ю. Федьковича була найвищою вихователкою підростаючих поколінь. Він стверджував, що батьківсько-материнську педагогіку нічим і ніким замінити не можна, тим паче доброзичливі стосунки між батьками і дітьми, братами і сестрами, родичами й свояками – найкращий засіб плекання високої духовності й гуманізму, національного духу, характеру, свідомості, психології і патріотизму. В альтернативі військова повинність і обов'язок перед родиною беруть родинні почуття (вірші «Рекрут», «Святий вечір», «Ой вийду я з хати», «Співанка» та ін.). Твори письменника про українську родину перейняті глибоким психологізмом і синівською любов'ю до неї, переживаннями за її гірку долю в умовах колоніальної підневільності. Мав гостро соціальний зміст вірш «Пречиста Діво, радуйся, Маріє!».

Письменник утверджував волелюбні ідеї, захищав соціальні й національні інтереси свого народу. Ю. Федькович писав про життя гуцулів і про свій край, але тематика його творів загальнолюдська, загальноукраїнська. Учений розповідав про мужність і відвагу народних месників, про тяжку долю гуцульських трударів. Педагогічний доробок Ю. Федьковича спрямовувався на пробудження національної свідомості, відродження культури українців Буковини, становлення українського шкільництва, боротьбу за народну українську школу.

Твори для дітей високохудожні й високогуманні. У казках діють сильні, мужні, справедливі герої, що перемагають зло. Казки, як і решта творів Ю. Федьковича для дітей, несуть у собі глибинну ідею любові до вітчизни, а в це поняття автор вкладає родину, землю, Батьківщину. Казки вчать бути правдивим і справедливим, не лінуватися працювати та вчитися.

Він постає перед читачем поетом, письменником, казкарем, який надзвичайно глибоко розуміє дитячу душу, вміє розмовляти з дитиною, шанує в ній людину, від якої залежить майбутнє нашої землі.

Основні праці ученого про любов до рідної домівки «Дезертир» (1861), українських національних героїв: Олексу Довбуша (балада «Довбуш» (1861), Богдана Хмельницького (історична трагедія «Хмельницький» (1887), про Лук'яна Кобилицю (1887), вірш «Україна» (1862) та «Співаник для господарських діточок» (1869), «Повісті Осипа Федьковича» (1876), «Три як рідний брат».

Ю. Федькович особливу увагу звернув на початкову школу, яка заклала фундамент національної освіти й виховання учнів. Він радив учителям «більше уваги і часу приділяти каліграфії, яка в тій чи іншій мірі занедбана всюди», частіше практикувати домашні письмові роботи. Він передбачав, що відповідні зміни у змісті навчання й виховання відбудуться на основі розробки й впровадження нових шкільних програм й українських підручників. Написаний цей підручник для початкової школи став знаменною віхою в історії українського букварства. У той час, на Буковині, на відміну від усіх попередніх, він був написаний українською мовою із застосуванням фонетичного правопису і перейнятий українським національним духом. Після елементарних відомостей про мову та її склад було вміщено прості, зрозумілі для дітей коротенькі оповідання, в яких розповідалося про працю вчителя. Його педагогічною основою стали народна педагогіка та здобутки педагогічної науки, а саме: насичений фольклором, розмаїтим дидактичним матеріалом, спрямованим на опанування грамотою й забезпечення розумового і духовного розвитку учнів.

Ю. Федькович був послідовником ідей Т. Шевченка. Головним завданням було збереження національних традицій, розвиток рідної мови і культури, утвердження почуття національної самосвідомості, збагачення духовного арсеналу українського народу [5, с. 5 15].

Просвітитель боровся за національну освіту, дбав про збереження української мови; закликав будувати рідну школу й національну систему виховання своїм розумом і своїми руками, виявляючи при цьому громадську активність. Письменник прагнув реорганізувати наявну в той час на Буковині відсталу систему освіти відповідно до потреб української нації, вимог передової педагогічної думки.

Просвітник доводив, що навчання в школах повинно здійснюватися рідною мовою: нею діти мають декламувати вірші, виконувати письмові вправи,

вивчати арифметику, географію, історію, фізику, займатися малюванням, фізичними вправами, доглядати рослин і тварин та ін. Така шкільна програма вимагала не тільки фахових педагогічних кадрів, але й нового покоління підручників.

Високо цінував фольклор і народні звичаї як могутні виховні засоби. Сам шанував і збирав ці скарби народної педагогіки, уклавши збірники «Буковинські пісні з голосами», «Колядник руського народу», «Руський женчик», «Найкращі співанки руського народу на Буковині», й молодь закликав: «шануйте, - писав він, - й не цурайтесь давніх наших звичаїв! Шануйте їх так, як се у других чесних народів ведеться, а буде вам слава, людям честь, по праотцях же Ваших хороша пам'ять» [6, с. 472].

Ю. Федькович в усьому народному бачив великий виховний сенс. Сам він ходив у простому гуцульському вбранні. Коли староста заборонив йому приходити в нього на засідання, то Федькович відповів: «Жию між народом, люблю той нарід і народної одежі не покину». За це він здобув велику шану й любов народу [6, с. 474].

Українські письменники цієї доби прагнули до об'єктивного відображення у творах особливостей національного характеру й етнографічної атрибутики. Серед них був і Степан Васильченко, відомий українському читачеві як прозаїк, драматург, літературний критик і перекладач. Його поетологічна система драматургії формувалася в переломний для української літератури і театру період, коли змінювалося розуміння ролі театру, з'являлися нові теми та естетичні концепції, які зумовлювали значною мірою своєрідність жанрово-композиційних форм та образної палітри драматичного твору [2, с. 256]. Більшість творів Степана Васильченка повернулася із забуття, проте вони й досі залишаються належно не поцінованими та недостатньо дослідженими. Критики минулого століття, оперуючи переважно шаблонними методами, з огляду на класову позицію, були недостатньо об'єктивними в оцінці творчості Степана Васильченка через презентацію «народницького» напрямку в українській літературі. Лише наприкінці ХХ ст. з'явилася можливість без ідейно-політичної заангажованості трактувати літературний доробок Степана Васильченка, який належав до авторів, що творили у складний період протистояння «елітарних» і «народницьких» мистецьких течій. Адже його творчість гідна стати предметом ґрунтовного літературознавчого дослідження. Своєрідність художньої творчості Степана Васильченка загалом, і драматургії зокрема, як і його індивідуальність, досі ще не розкрита вповні. Письменник мав індивідуальне творче кредо, яке послідовно здійснював, – дати селянам, із якими його споріднювало походження, життєрадісну й вишукану художню літературу, спрямовану на пошук власної ідентичності і збереження української ментальності. На його думку, українська література мала йти шляхом розвитку саме кращих традицій народної творчості. Степан Васильченко намагався орієнтувати творчий доробок, зокрема драматургіч-

ний, переважно на багатомільйонного сільського читача. Цей крок був виправданим потребою вирішення проблеми національної самосвідомості народу, підняття його загальноосвітнього й культурного рівня та духовності. Твори письменника, в яких порушені глибокі філософські морально-етичні проблеми, об'єднує, крім конкретно-національного першоелементу, авторська гармонійність світовідчуття, якою щедро наділялись і читачі. До початку ХХ ст. об'єктивістське зображення національного характеру й етнографічної атрибутики могло трактуватись як панівне, і в першому десятилітті ХХ ст. деякі митці художнього слова відчували на собі вплив цього зображення – серед них і Степан Васильченко, чия поетична система драматургії формувалася в переломний для української літератури і театру період, коли видозмінювалося розуміння ролі театру, з'являлися нові теми та естетичні концепції, які зумовлювали значною мірою своєрідність жанрово-композиційних форм та образної палітри твору [1, с. 49]. Навіть якщо письменник говорить безпосередньо про те, що є актуальним для всіх людей, завжди можна визначити конкретне соціальне середовище, яке сприяло формуванню його художнього бачення. Орієнтуючись на відкриття європейської «нової драми», синтезуючи в своїх п'єсах особливості неореалізму, неоромантизму, символізму, експресіонізму, Степан Васильченко йшов до формування національних версій цих феноменів в українських реаліях, до переусвідомлення параметрів рідної культури, шукаючи творчі засоби, адекватні до нових культурних викликів. Для з'ясування провідної конструктивної естетичної ідеї драматурга його доробок можна розглядати на різних рівнях, залежно від поставленої дослідником мети – наприклад, розкриття традицій української драми як у формі, так і у сфері ідей, проблем, змісту, існування її в контексті світової театральної культури. Драма як літературний рід зазвичай не передбачає місця для авторських характеристик (окрім ремарок) і прямого аналізу того, що відбувається на сцені, маючи за естетичний предмет емоційно-вольові реакції дійової особи, що втілюються в словесній формі й фізичних діях [3, с. 51].

Однією з провідних тем творчості Васильченка було життя народних учителів, в яких викривав незадовільний стан освіти в Україні, відсталість народної школи, тяжке правове та матеріально-побутове становище вчителів початкових шкіл. Це «Записки вчителя» «Записки з життя сільських вчителів» (1898-1905) та інші щоденникові записи С. Васильченка, які стали документальною основою реалістичних новел і оповідань. Під час учителювання в цій же школі була написана стаття – перший друкований твір українською мовою – «Народна школа і рідна мова на Україні», яка була видрукувана в журналі «Громада» 1906 року [4, с. 51].

Письменник виразно демократичного спрямування, Васильченко не поділяв буржуазно-ліберальних поглядів співробітників та видавців газети. Він часто ловив на собі зневажливі погляди панків-лібералів, які опікали

газету. Але ж це була єдина щоденна українська газета, що виходила після революції 1905 року. І Васильченко погодився працювати в «Раді». Адже тут друкувались і такі письменники та діячі української культури, як М. Коцюбинський, А. Тесленко, М. Лисенко... [7, с. 1257]

Степан Васильченко, творчо інтерпретуючи народну поетичну мову і надаючи «контактові» з уявним читачем особливого значення, у деталях розкриває спів, будучи переконаним, що селянам подобається, коли у п'єсах герої співають. Ще на початку його літературного шляху основу поняття «народ» для нього складало селянство, згодом для нього парадигма народу стала більш широкою. Відтак творчу індивідуальність митця найповніше можна пояснити, враховуючи прийняття його творчості читачами з найширших кіл, адже теми, ідеї, проблематику, стиль письменник обирав, значною мірою орієнтуючись на них

Степан Васильченко послідовно здійснював власну мистецьку програму – ствердження засобами поетизації позитивної самобутності українського національного характеру з метою пробудження народної самосвідомості. У цьому дослідженні літературний доробок драматурга розглядається як результат творчості автора імпресіоніста, який вдається до елементів реалізму, однак при такій характеристиці не можна лишити поза увагою спадкоємну традицію способу функціонування стильових тенденцій, яка проявила себе у взаємонакладанні імпресіонізму, символізму, експресіонізму, що відбувалося поза буденним літературо творенням і виявлялося в безпосередньому сприйнятті автора чи героя. Степан Васильченко в своєму творчому доробку органічно поєднує народну мораль з естетикою психологічного імпресіонізму, якій 40 притаманний м'який та ліричний образний малюнок як наслідок майстерності композиційної побудови. Суто ж український імпресіонізм, випродукований інтровертним за своєю вдачею народом, який творить культуру споглядального типу, є органічною стильовою течією у розвитку української літератури.

Висновки. Основними ідеями філософії освіти Юрія Федьковича та Степана Васильченка є виховання гармонійної особистості через глибоке сприйняття рідної культури, заснованої на правдивих традиціях, які знаходять вираження у мові, діалозі з природою та сімейному вихованні. Актуальність формування національно-культурної ідентичності обумовлена необхідністю осягнення й засвоєння національно-культурних цінностей українського народу, історичної пам'яті, збереження національної автентичності та традицій.

Сьогодні нам, людям урбанізованого, техногенного суспільства, варто звернути особливу увагу на ці думки.

Основні положення та актуалізація філософсько-педагогічної концепції Юрія Федьковича та Степана Васильченка за допомогою співвіднесення її положень із сучасними проблемами реформування української системи освіти є неocenними щодо розвитку освітньо-наукової та культурної діяльності українського суспільства в контексті конкретно-історичних можливостей і трансісторичних перспектив.

Література:

1. Васильченко С. В. Куди вітер віє / Українська драматургія. Золота збірка (передм. і комент. І. Бондаря–Терещенка : худож. В. Мисник). Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. 416 с.
2. Васильченко С. Музицький ангел : оповідання, повісті, п'єси / [упорядкув, пер. і прим. Н. Шумило]. Київ : Веселка, 2000. С. 256–281.
3. Васильченко С. Оповідання. Повісті. Драматичні твори / АН УРСР; Упоряд. і приміт. Н. М. Шумило; вступ. ст. Б. А. Деркача. К. : Наукова думка, 1988. 594 с.
4. Васильченко С. Твори. В 3 т. Т. 1 : 1903–1916 / Упоряд., вступ. ст., прим. Б. А. Деркача, В. А. Костюченка. К. : Дніпро, 1974. 406 с.
5. Шевченко С.М. Принципи гуманізму та толерантності у філософсько-освітніх поглядах українських діячів першої половини ХХ століття. *Перспективи та інновації науки*. (Серія «Педагогіка»): журнал. Київ: Видавнича група «Наукові перспективи», 2023. № 10(28). С. 515-523. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10\(28\)-515-523](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10(28)-515-523) Режим доступу: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/issue/archive> <https://lib.iitta.gov.ua/735680/>
6. Шевченко С.М. Просвітницька й педагогічна діяльність Юрія Федьковича (1834-1888) чи миттєвості сьогодення... *Наука і техніка сьогодні*. (Серія «Педагогіка») Київ: Вид. група «Наукові перспективи», 2023. № 3(17). С. 472-481. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3\(17\)-472-481](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3(17)-472-481) Режим доступу: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/issue/archive> <https://lib.iitta.gov.ua/734635/>
7. Шевченко С.М. Філософсько-освітні погляди діячів України (1917 р. – 1991 р.). *Вісник науки та освіти»* (Серія «Педагогіка»). Київ: Видавнича група «Наукові перспективи», 2023. № 11(17). С. 1257-1265. Режим доступу: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/issue/archive>

References:

1. Vasylchenko S. V. (2010). Kudy viter viie [Where the wind blows]. *Ukrainska dramaturhiia. Zolota zbirka - Man. Histo Ukrainian drama. Golden collection* Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». 416/ [In Ukrainian].
2. Vasylchenko S. (2000). Muzhytskyi anhel : opovidannia, povisti, piesy [Male angel: short stories, novels, plays]. Kyiv: Veselka. 256–281. [In Ukrainian].
3. Vasylchenko S. (2010). Opovidannia. Povisti. Dramatychni tvory [Story. Tales Dramatic works]. *AN URSR - Academy of Sciences of the Ukrainian SSR*. Kyiv: Naukova dumka. 416. [In Ukrainian].
4. Vasylchenko S. (1974). Tvory. V 3. T. 1 : 1903–1916 [Works. In 3 vols. Vol. 1: 1903–1916]. Kyiv: Dnipro. 406. [In Ukrainian].
5. Shevchenko S.M. (2023). Pryntsyry humanizmu ta tolerantnosti u filososfsko-osvitnikh pohliadakh ukrainskykh diiachiv pershoi polovyny KhKh stolittia. [The principles of humanism and tolerance in the philosophical and educational views of Ukrainian figures of the first half of the 20th century]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. (Seriiia «Pedahohika»): zhurnal - Perspectives and innovations of science. (Series "Pedagogy")*: journal. Kyiv: Vydavnycha hrupa «Naukovi perspektyvy». 10(28). 515-523. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10\(28\)-515-523](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-10(28)-515-523) Retrieved from <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/issue/archive> <https://lib.iitta.gov.ua/735680/> [In Ukrainian].
6. Shevchenko S.M. (2023). Prosvitnytska y pedahohichna diialnist Yuriia Fedkovycha (1834-1888) chy myttievosti sohodennia... [The educational and pedagogical activity of Yuriy Fedkovich (1834-1888) or the moments of today...]. *Nauka i tekhnika sohodni. (Seriiia «Pedahohika») - Science and technology today. (Series "Pedagogy")*. Kyiv: Vydavnycha hrupa «Naukovi perspektyvy». 3(17). С. 472-481. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3\(17\)-472-481](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3(17)-472-481) Retrieved from <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/issue/archive> <https://lib.iitta.gov.ua/734635/> [In Ukrainian].
7. Shevchenko S.M. (2023). Filososfsko-osvitni pohliady diiachiv Ukrainy (1917 r. – 1991 r.). [Philosophical and educational views of figures of Ukraine (1917 - 1991).]. *Visnyk nauky ta osvity» (Seriiia «Pedahohika»). - Bulletin of Science and Education" (Series "Pedagogy")*. Kyiv: Vydavnycha hrupa «Naukovi perspektyvy». 11(17). С. 1257-1265 Retrieved from <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/issue/archive> [In Ukrainian].

